

Globalizácia a jej vplyv na dostupnosť nerastných surovín

Vladimír Vodzinský¹

Globalization and its influence to the availability of the Raw material sources

Process of globalization does not lead only to concentration of physical and financial capital, and to centralization of its managing, what can be considered as its main signs, but at same time it gives whole raw of new claims to realization of technologies and their material basis. One of very important claims is also change in structure and volume of raw materials, that is gradually viewing in increased change from consumption of so-called classical raw materials, without which it is not possible to create basic components of information technologies. Information technologies are then creating important basis for quickly developed new branches of economy.

Key words: raw material, globalization, information technologies.

Úvod

Jedným zo štyroch kľúčových problémov na ktorých existenciu a najmä význam z hľadiska budúcnosti ľudstva upozornil vo svojom vystúpení v roku 1996 v Clevelande (USA) prezident B. Clinton, je problém relatívnej ohraničenosti prírodných zdrojov, medzi nimi na nie poslednom mieste, zdrojov nerastných surovín.

Stalo sa tak na stretnutí predstaviteľov ministerstiev hospodárstva štátov strednej a východnej Európy a USA.

Globalizácia a rast konkurencie

Ak súčasne pripustíme, že sa hnacím motorom usmerňujúcim vývoj k sformovaniu tzv. svetovej ekonomiky stali presuny finančného kapitálu, potom zároveň platí aj to, že sú riadené hospodársky najsilnejšími ekonomickými subjektami sveta, ktoré majú charakter finančno-priemyselných konglomerátov.

Inými slovami, vývoj svetovej ekonomiky a v jeho kontexte i hospodárenie s disponibilnými zdrojmi nerastných surovín, je určený cieľmi týchto finančno-priemyselných zoskupení, cez usmerňovanie vývoja i spôsobu využívania:

- univerza prínosu vedeckotechnického rozvoja a
- charakter a vývoj medzinárodnej deľby práce.

Ako dokazujú doterajšie skúsenosti, ich ciele spravidla nie sú v súlade s cieľmi a záujmami väčšiny národných spoločností, integrácií štátov a čo je ešte významnejšie z hľadiska svojich dôsledkov ani so záujmom a cieľom svetového spoločenstva.

Na tomto mieste je potrebné zdôrazniť, že táto pozícia vyššie uvedených ekonomických subjektov je okrem ich nespornej ekonomickej sily vo významnej miere určená i niektorými charakteristikami vývoja tzv. svetovej finančnej sústavy, najmä charakterom činnosti jej vedúcich inštitúcií, čo má za následok pomerne rýchly rast finančných, obchodných a rozpočtových obmedzení na strane mnohých národných ekonomík, ale i ekonomických integrácií.

Výsledkom tohto vývoja je potom zhoršovanie ich likvidity a vznik finančných kríz.

Z hľadiska Slovenskej republiky je v tomto smere veľmi dôležitý najmä relatívne nepriaznivý vývoj v oblasti voľných finančných prostriedkov v EÚ po zavedení spoločnej meny, ktorý ruka v ruke s výraznou podkapitalizáciou nášho národného hospodárstva je jedným z najvýznamnejších faktorov, ktorý bude ovplyvňovať sociálnu situáciu v tzv. povstupovom období.

Záverom je teda možné konštatovať, že sa tu vytvoril značný priestor preto, aby do vývoja svetovej ekonomiky podstatným spôsobom zasahoval mimobilančný, špekulatívny finančný kapitál so všetkými z toho vyplývajúcimi dôsledkami, ktorý z hľadiska využívania disponibilných zdrojov nerastných surovín, predovšetkým surovín energetických, vytvára podmienky pre ich spoločensky často veľmi neracionálne využívanie.

Toto spolu s relatívnou ohraničenosťou a nereprodukovateľnosťou primárnych zdrojov nerastných surovín v podmienkach rastu intenzity nedokonalých foriem konkurencie na tvoriacich sa svetových trhoch, vytvára objektívne predpoklady pre vznik stále zložitejších problémov pre zabezpečovanie takého spôsobu dosahovania ekonomického rastu, ktorý by v globálnom rozsahu garantoval sociálne vyvážený a trvalo udržateľný rozvoj ľudskej spoločnosti.

¹ Prof. Ing. Vladimír Vodzinský, CSc., Technická univerzita Košice, fakulta BERG, katedra podnikania a manažmentu, B. Němcovej 3, 040 00 Košice (Recenzované 15.6.2002)

Problém dostupnosti zdrojov nerastných surovín

Vyššie uvedený rozbor z hľadiska pôsobenia faktorov, ktoré s vysokou mierou pravdepodobnosti budú určovať budúci vývoj naznačuje, že:

- a) katastrofické scenáre, počnúc víziou Rímskeho klubu o absolútnom nedostatku prírodných zdrojov vrátane zdrojov nereprodukovateľných, nepredstavujú, a ani z dlhodobého hľadiska nebudú predstavovať hlavnú hrozbu pre budúci vývoj spoločnosti,
- b) kľúčovým problémom v tomto smere už dnes, t.j. na začiatku nového milénia, je a v budúcnosti v ešte významnejšej miere bude výrazná nerovnosť v ich dostupnosti, ktorá sa najviac prejaví v dostupnosti tzv. významných surovín, za ktoré je potrebné považovať energetické suroviny a vodu.

V prípade, že nedôjde k výraznej korekcii na základe liberálnych ekonomických teórií vedeného scenára realizácie procesu globalizácie, prehľbujúca sa nerovnosť v dostupnosti zdrojov prírody bude faktorom, v dôsledku pôsobenia ktorého sa rozdiely v sociálnom i ekologickom rozmere vo svetovom spoločenstve budú neustále prehľbovať.

Možné východiská z tejto situácie je preto potrebné vidieť predovšetkým:

- 1) vo formovaní inštitúcií, ktoré budú v záujme celého svetového spoločenstva preberať právo moci a zodpovednosť za realizáciu takej hospodárskej politiky, ktorá v minulosti na úrovni národných štátov bola schopná sformovať efektívne fungujúce sociálne orientované trhové hospodárske vzťahy,
- 2) v rozvíjaní nových technológií zameraných na vytvorenie energetických systémov efektívne využívajúcich obnoviteľné zdroje energie,
- 3) vo zvýšení úrovne a dostupnosti vzdelania v masovom merítku.

Ich využívanie a dôsledky z toho vyplývajúce sú už viditeľné dnes v tom, že v celosvetovom meradle dochádza k významnému poklesu spotreby nerastných surovín na jednotku finálneho produktu. Bez ohľadu na to, či ide o výstupy z priemyselnej výroby, alebo iných odborov národného hospodárstva, tieto sú materiálovo a energeticky menej náročné alebo nenáročné.

Z vyššie uvedeného je súčasne zrejmé, že vonkajšie prejavy procesu globalizácie sú veľmi rôznorodé a niekedy i pomerne ťažko identifikovateľné. Ich vplyv na jednotlivé národné hospodárstva ale i na celý novo sa formujúci svetový hospodársky systém je však stále výraznejší a intenzívnejší. Každodenný ekonomický život dokazuje, že jedným z najvýznamnejších dôsledkov je diverzifikácia a rast intenzity vo svojej podstate nedokonalkej konkurencie na neustále menej stabilných turbulentných trhoch prakticky všetkých komodít.

Avšak ako naznačuje vývoj, t tejto dlhodobo a najrazantnejšie sa presadzujúcej vývojovej línie sa odvíjajú i určité výnimky, ktoré sú súčasne dôkazom je protirečivosti a tým i faktu, že ju nie je možné absolutizovať.

Touto výnimkou je neočakávaný vznik a nástup tzv. novej ekonomiky.

Základnými znakmi novej ekonomiky sú radikálne posuny v:

- organizácii podnikania,
- štruktúrach trhov,
- systéme vládnych regulácií a
- charaktere a raste vedomostí človeka.

Existuje celý rad ekonómov (napr. R. Dornbusch), ktorí predpokladajú, že práve táto „výnimka“ v kontexte procesu globalizácie sa postupne stane rozhodujúcou vývojovou líniou, ktorá určí charakter svetovej ekonomiky tohto storočia.

Nová ekonomika disponuje v zásade týmito vzájomne prepojenými hnacími motormi:

- 1) novou technológiou a od nej odvodenou konkurenčnou schopnosťou,
- 2) novou ekonomickou kultúrou vo sfére činností všetkých inštitúcií (vláda, domácnosti, podniky, atď.).

Tieto motory ekonomického rastu sa už niektorým v nedávnej minulosti zaostávajúcim ekonomikám (Singapúr, Írska republika) podarilo využiť na ich posun medzi najsilnejšie globálne pôsobiace ekonomiky.

Neustály pokles nákladov na materiál a energiu má za následok znižovanie spotreby všetkých druhov materiálov získaných zo zdrojov klasických nerastných surovín a výrazné zvyšovanie spotreby tzv. vzácných a stopových prvkov (Se, Li, Be, vzácné zeminy), ktoré sú naprosto nevyhnutnými pre výrobu všetkých zložiek moderných informačných technológií, na využití ktorých je nová ekonomika založená.

V súvislosti s týmito zmenami sa mení i charakter samotnej výroby tým, že sa upúšťa od výroby hromadnej, ktorá bola typickou pre trhy nenasýtené a v rámci ktorej ekonomický efekt a jeho rast bol dosahovaný znižovaním marginálnych nákladov.

Prechod k flexibilnej výrobe a temer neprerušovane sa z hľadiska svojich úžitkových vlastností meniaceho výrobku tak, aby čo najviac vyhovoval požiadavkám spotreby, akcentuje potrebu kontinuálnej inovácie samotných výrobkov, ale i výrobných technológií. To kladie zvýšené nároky na aplikovaný výskum a vedomosti ľudí.

S tým sú spojené:

- neustály rast nákladov na výskum a vývoj a
- rast intenzity konkurencie na rozširujúcich sa trhoch

V priebehu budúcich 10 – 15 rokov sa rozsah a úloha digitalizácie (digitálnych sietí) rozšíri pravdepodobne tak, že podstatnú časť ekonomických funkcií už bude možné uskutočňovať prostredníctvom využitia informačných technológií, pričom tradičné transakcie (priama komunikácia medzi ľuďmi „papierová“ komunikácia, a pod.) budú strácať svoj terajší význam.

Predpokladom pre docielenie tohto kvalitatívne rozdielneho stavu je dokončenie reštrukturalizácie celej ekonomiky tak, aby tieto technológie boli efektívne využiteľné.

Záver

V čom teda spočíva problém dostupnosti k strategicky či životne dôležitým zdrojom nerastných surovín. Z vyššie uvedeného sa stáva zrejším, že základným predpokladom pre jej získanie je disponibilita moderných ale ekonomicky efektívne riešiteľných technológií, ktoré umožňujú doceliť komplexnú využiteľnosť väčšiny dnes bežne prístupných zdrojov nerastných surovín.

Literatúra

- [1] Baláž, P.: Ropa a svetové hospodárstvo v období globalizácie. *Sprint, Bratislava, 2002.*
[2] Seják, J. a kol.: Oceňování pozemků a přírodních zdrojů. *Grada, Praha, 1999.*